

Jevrejin u Sopotu

Aleksandar Ajzinberg *arhitekta, rođen je maja 1930. godine u Beogradu.. Njegova priča bi mogla da nosi naziv "Životopis za film". Prema detalju iz varošice Sopot ispod Kosmaja 1941. godine jedan srpski kvisling tražio je od dečaka Jevrejina Aleksandra Ajzinberga i njegove majke, da mu ljube ruku. „Ljubi ruku vojvodi“, govorio im je zapovednik Sopota.*

Ajzinbergova priča počinje od bombardovanja Beograda 6 aprila 1941. godine.

Dragoslav Simić

Istorija iz fioke

Ja sam tada imao nepunih jedanaest godina. Ležao sam bolestan od šarlaha i upravo tog dana sam se probudio nešto ranije nego inače jer je moj lekar rekao da sam preboleo tu bolest, da mogu da izađem iz kreveta. Približno oko pola sedam, čuli smo sirene koje su objavljivale da će biti vazdušni napad, a zatim je počela pucnjava protivavionske artiljerije koja je bila smeštena blizu naše kuće. Mislili smo da je to opet nekakva lažna uzbuna., Nismo obraćali pažnju na tu pucnjavu sve dok u blizini nešto nije strašno tresnulo. Naši prozori su iskočili, neka stakla su se polomila. Otac je viknuo: „Sine ovo je ozbiljno, trči u podrum“.

Nemački avioni su nas neprestano nadletali i bacali bombe. U jednom momentu otac koji je bio arhitekta, se setio da kao dobrovoljac iz prvog Svetskog rata, treba da se javi na zbornu mesto koje je bilo kod Saborne crkve i da ode tamo. Pošto su moji roditelji bili razvedeni, odlazeći, otac mi je rekao da sačekam i da nikog nepoznatog ne puštam u kuću. On se relativno brzo vratio. Tamo na zbornu mesto niko nije došao. Od suseda je čuo da će oko tri doći neki autobusi Crvenog krsta i da će oni da evakuišu stanovništvo iz ovog kraja... Otišli smo do autobusa, stajali su tačno iza ugla naše ulice. Oko njih su uglavnom bile žene sa decom. Ukrkali smo se u autobus koji je krenuo uz Francusku ulicu do Dušanove... Bile su to neke male zgrade sa staretinarnicama, knjižarama, možda i neka bakalnica ili piljarnica. Sve je to gorelo..

Onda smo išli prema Slaviji, pa putem koji vodi prema Avali. Upravo kad smo prošli Autokomandu počeo je novi nalet aviona. Govore da je to bila najveća grupa aviona, da je bilo oko tri stotine „Štuka“..

Kad smo stigli negde blizu Avale, naš šofer je hteo da nas istovari, ali su putnici počeli vikati: „Vozi dalje, sve do Ralje, vozi dalje, sve do Ralje..“. Da li zbog toga što mu je neko doturio nešto para, tek on je nastavio da nas vozi.“ i on nas je vozio do železničke stanice Đurinci. Đurinci su od Sopota udaljeni četiri ili pet kilometra. U Sopotu su se meštani okupili oko nas. Pričali smo im šta se dešavalo u Beogradu. Ubrzo je došao jedan žandar i rekao: „Nemojte da širite lažne vesti, moraću da vas uhapsim“. Niko nije verovao u naše priče. Brzo smo se razišli po kućama tražeći sobu

za smeštaj. Moj otac je našao sobu u jednoj od prvih kuća na samom ulazu u Sopot. Tu smo ostali da prenoćimo.

Tokom noći smo čuli galamu, jer je još neko tražio da uđe u kuću u kojoj smo se smestili. Gazdarica im je objašnjavala da je soba zauzeta i da mesta više nema. Po glasovima smo prepoznali da su to bili naši prvi susedi, Dojčinovići. Stigla je cela porodica, došli su čak i sa svojim lovačkim psima... Ubrzo potom Nemci su okupirali našu zemlju.

Otac se vrlo brzo sprijateljio sa nekim „uglednim“ ljudima iz Sopota, Obično su sedeli pred kafanom u samom centru mesta i „bistrili politiku“ Jednoga dana predveče, bio sam tamo sa ocem, zahladnelo je, pa me je otac poslao do kuće da uzmem džemper.. Izišao sam iz kuće i video Nemce. Bio je to neverovatan prizor: motocikl, prikolica, na prikolici mitraljez, oni sa šlemovima, sa onim ogromnim naočarima i automatima, a za pojasom ručne bombe. Onda je jedan Nemac pitao da li neko govori nemački. Niko nije odgovorio, i ja sam ćutao iako sam znao nemački.

Ipak izišao sam iz gomile koja se tu okupila i pitao Švabe šta žele. Švaba me je pogledao malo iznenađeno pa me je pitao gde je *Burgermeister**1.. Onda me je uhvatio za šiju, kao neko mače, i za pantalone i stavio na onaj mitraljez na prikolici i naredio mi da ga odvedem tamo u opštinu. Stigli smo na trg, otac i još jedan čovek sedeli su za stolom. Kad su videli Švabe, ustali su, otac je hitro stao iza jednog a onaj drugi iza drugog drveta. Otac se mašio za zadnji džep gde je nosio pištolj, a ja sam počeo da vičem: „Ne, brinite, neće oni ništa, hoće samo da razgovaraju sa predsednikom čika Perom“. Naravno, njih dvojica izišli su iz svojih zaklona,. Otac je morao da bude prevodilac jer niko od prisutnih nije znao nemački*2.

Sutradan su stigli i nemački oficiri, otac je opet bio prevodilac.. Uskoro je objavljeno naređenje da Jevreji moraju da nose žute trake. Nemci, pedantni kakvi jesu, uz naređenje su poslali i žute trake. A naše vlasti, marljive kakve su tada bile, odmah su nam podelile te trake, pa smo i mi počeli da ih nosimo..

Šta se posle toga sve dešavalo sa Jevrejima, mi u Sopotu nismo mnogo znali. Otac je odlučio da se sklonimo iz Sopota jer je stiglo naređenje da Jevrejin mora sa trotoara da siđe na kolovoz kada naiđe na nemačkog vojnika ili oficira, Od uglednih ljudi u Sopotu, otac se družio i sa Ilijom Stamenkovićem, sveštenikom u crkvi koja je bila između Sopota i Ropočeva. Sveštenik mu je predložio da dođe kod njega, da će da ga pokrstiti, ali otac je to odbio iz inata okupatoru.

Prota Stamenković je obećao da će ocu naći smeštaj u selu Ropočevu kod jedne starije žene, Petrije Bugarčić. Preselili smo se kod nje i tu smo se osećali prijatnije nego u Sopotu.

Ostali smo kod Petrije.

Kao arhitekta i preduzimač, otac je sagradio mnogo stambenih zgrada, školu u ulici Vojislava Ilića, a podigao je i crkvu Svetog Marka. Kad smo došli kod Petrije Bugarčić, zamolili su ga ljudi iz opštine Ropočevo, da im projektuje školu.

Za kratko vreme u Ropočevu se pojavila i moja majka. Slučajno i na neverovatan način je saznala gde smo se mi nalazili. Naravno, kad su se moji roditelji u Ropočevu sreli, zbog situacije u kojoj smo se nalazili, razlozi za njihov razvod su postali beznačajni.

Nemci su već počeli i u Ropočevu da zalaze u kuće, Moja majka je često iz Beograda dolazila da nas obiđe. A kako je ona to radila?

Svim građanima, ne samo Jevrejima, bilo je zabranjeno da putuju bez takozvane Objave. Objava je dokument koji vlast daje, na njemu stoje ime i prezime onog ko je tu objavu dobio, datum i mesto njegovog rođenja, kuda i zašto putuje i na kraju piše da se mole usputne vlasti da imenovanome ne prave smetnje već da mu izađu u susret. Moja majka takve objave nije mogla da dobije ali, pošto je tečno govorila nemački, kad bi se odlučila da nas poseti, ona je oblačila je nemačka narodna nošnja koja se sastojala od široke suknje, bluze, prsluka i kecelje. Ona je to oblačila pa odlazila na železničku stanicu. Nalazila je voz koji ide u našem pravcu i gledala vagone u kojima su se, u prozorima, videli nemački oficiri. Pitala ih je kroz prozor ima li tamo neki kavaljer koji će supruzi svog ratnog druga pomoći da unese stvari i da se smesti. Naravno, oni su bili kavaljeri, silazili su i pomagali joj da uđe u njihov kupe. Ona je u ono vreme bila dosta zgodna. Naravno, pošto je sedela sa nemačkim oficirima, bila onako odevena i govorila nemački, nikakva kontrola karata ni dokumenata, nije dolazila u obzir.

Ostajala je dan-dva, a iz Ropočeva se vraćala u Beograd, noseći namirnice koje je tu uspela da kupi.

Došla je jesen. Moj otac je odlučio da ja moram da učim, jer je vreme za školu. Pošto u školu nisam mogao ići, on je nabavio udžbenike i pomagao mi da učim. Nikome nije bilo sasvim jasno šta se sa Jevrejima u Beogradu dešava. Otac je rešio da ostane u Ropočevu dok se rat ne završi. Jednog dana, dok sam ja učio a on čistio šipak spremajući se da od njega napravi pekmez, dotrčala je naša gazdarica i rekla je da se nešto dešava jer je kuća opkoljena... Pogledali smo kroz prozor i videli da su svud oko kućne ograde, na svakih nekoliko metara, stajali izmešani žandari i četnici Koste Pećanca.

Moram da naglasim Pećančevi, jer kad se danas kaže četnici, ljudi često brkaju Pećančeve i Dražine. Dakle, nas su Pećančevi četnici uhapsili i zajedno sa žandarima odveli u zgradu sreza u Sopotu. Tu je na poslednjem spratu, čim su nas doveli gore, mog oca saslušavao njihov vojvoda Milija Majstorović, pitajući ga da li ima pištolj i bombe, da li je moja majka kurir i da li je on imao veze sa partizanima, odnosno, kako se to tada zvalo, „sa šumcima“.

Dok je moj otac saslušan, ja sam sedeo u hodniku ispred kancelarije u kojoj je on saslušan. Kad je saslušanje bilo završeno, pušteni smo kući ali nam je naređeno da moramo sutra ujutro, čim prođe policijski čas, opet biti u hodniku, pred vojvodinom kancelarijom.

Sledećeg dana sam i ja bio saslušan. I mene je saslušavao vojvoda Majstorović. Na pitanje dali je moj otac imao veze sa partizanima, odgovorio sam da ne znam da je imao... Nije me dugo saslušavao. Pitao me je i da li moj otac ima veze sa Jelicom? Rekao sam da je imao. – Kako to? – Pa hranili smo se kod nje neko vreme, sve dok Nemci nisu došli u Sopot.

Jelica je bila kafedžika koja nije imala veze sa partizanima. Držala je kafanu i mi smo stvarno svraćali kod nje. Ja sam znao na koju Jelicu ovaj što me je saslušavao misli, a znao sam i da je muž Jelice kafedžike četnik vojvode Majstorovića, a da ona kuva za vojvodu...

I sledećeg dana smo presedeli u hodniku, ispred vojvodine kancelarije i čekali da nas prozovu. Mislili smo da će nas možda opet saslušavati. Nisu.

Kad smo trećeg dana stigli na poslednji sprat, tu gde su bili Pećančevi četnici, videli smo da u hodniku sedi moja majka. Nju su iz Beograda doveli u Sopot, i saslušavali.

Neko vreme smo morali da se javljamo svakog dana, da se popodne vraćamo kući, pa ujutro opet da se javljamo i sedimo u hodniku. Posle izvesnog vremena ja više nisam morao da se javljam, a ubrzo ni moj otac. Pošto je vojvoda znao da moja majka ume da kuca sa deset prstiju. Odlazila je svaki dan ujutro i vraćala se popodne. Vojvoda je stalno nekoga saslušavao.

To je tako trajalo sve dok jednog dana odnekud nije stiglo naređenje da svi Jevreji moraju u logor. Žandari su nas pokupili i odveli u zgradu sreza ali ne gore na sprat kod četnika nego u prizemlje. Moja majka je nekako izmolila da je puste da se popne i da o svemu obavesti vojvodu. I ja sam pošao sa njom. Vojvoda nam je ravnodušno rekao da tako mora biti. Moramo u logor. On ne može da nas zaštititi.

Majka je počela da plače i moli: "Bar mi dete spasite". Vojvoda se nećkao a zatim se smilovao. Zauzeo je pozu i rekao: „Dobro, dete i tebe ću spasti, a muža neću“. Pružio mi je ruku stisnutu u pesnicu: "Poljubi ruku ocu vojvodi, poljubi"

Nastala je užasna scena. Ja sam plakao i ljubio mu ruku moleći ga da spase i mog oca. On to može. Molila je i majka, molila i plakala, a vojvoda je stajao nepomično, kao da uživa u tome. Trajalo je to dugo, sve dok nismo shvatili da ga ne možemo umoliti.

Najzad su, posle vojvodinog razgovora sa sreskim načelnikom, majku i mene pustili.

Cele noći sam plakao, ali me je majka molila da sledeće jutro, pred ocem ne plačem. Oca su odveli sledećeg dana, ja sam se sa njim video kad su ga izvodili iz zgrade sreza. Uspeo sam da ne zaplačem i, moram reći, da posle toga nikad više u životu nisam plakao.

Pošto su oca odveli, majka i ja smo svakog dana morali ići u Sopot. Najviše vremena smo provodili sedeći u hodniku. Kad je trebalo nešto da se kuca nju su zvali, a kad je trebalo da se podloži vatra, iznese pepeo ili da se ode do trafike iza ugla i da se nekome od četnika kupe cigarete ili šibice, ja sam to morao da radim. Ponekad bi me, pre podne, ako nema drugog posla, vojvoda zvao i „saslušavao“. Bilo je to prilika da se pravi važan. Srećom, nije me tukao. Uveče su nas najčešće puštali kući.

Prilikom jednog takvog „saslušanja“, vojvoda je za trenutak izišao iz kancelarije, a ja sam sa njegovog pisaćeg stola uzeo i strpao u nedra nekoliko listova hartije. To su bile *objave*, dokumenti bez kojih se nije moglo putovati. Dve trećine tog dokumenta veličine A4 popunjavane su podacima o četniku koji nekud putuje, a u donjoj trećini odvojenoj jednom linijom, bio je prostor za popunjavanje člana njegove porodice - ako ide sa njim ili putuje sam. Ni sam ne znam zašto sam to tada uradio jer o nekom bekstvu još nismo razmišljali. Ipak, možda je u mojoj podsvesti želja za bekstvom postojala.

Vojvoda Milija Majstorović je po mom mišljenju bio lud, manijak, čak i više nego zao čovek, možda najstrašnija ličnost koju sam u životu sreo. Na zidu svoje kancelarije imao je obešene drenove motke i goveđe žile koje su nalik na motku ali su elastične, što više boli onoga koga tuku. Uživao je u tome da uveče saslušava ljude, a kad mu „dođe“ viknuo bi „Buha“, i u kancelariju bi ulazio njegov telohranitelj i glavni batinaš Đorđe Buha sa jednim pomoćnikom. Oni bi nesretnika, koga vojvoda upravo saslušava, prevaljivali

potrbuške preko stolice i tukli motkama ili žilom koju je vojvoda odabrao. Dok njegovi ljudi tuku, vojvoda je davao takt udarajući rukom po stolu i vikao: brže, brže! Vojvoda je povremeno urlao: govori, govori! Mi zatvorenici morali smo da prisustvujemo svim tim saslušanjima. Kad sam prvi put tome prisustvovao, ja sam se onesvestio pa me je jedan četnik, koji je verovatno imao dete, odvuкао u njihovu spavaonicu i tamo umirivao. Posle sam oguglao i prisustvovao sam tim saslušanjima. To je bilo strašno! Ti saslušavani bili su uglavnom nevini ljudi koji nisu imali šta da govore. Neki su premlaćivani toliko da nisu više bili nizašta. Onda bi on davao naređenja da ih odvedu u Mladenovac na dalji postupak, a to je značilo da ih već nepokretne utovare u neku konjsku ili volovsku zapregu pa negde na pola puta između Sopota i Đurinaca, istovare, zakolju i tamo zatrpaju.

Vojvoda je bio kukavica. Mi smo morali da ga zovemo otac vojvoda i da mu ljubimo ruku, a ako se partizani pojave u Dučini, Drlupi, Sibnici ili nekom drugom selu malo dalje od Sopota, pa noću pripucaju, ili iz zasede ubiju nekog Nemca pa pobegnu, on pokupi sve zatvorenike oko sebe pa im deli narandže koje je dobijao od nekoga iz Mladenovca. Svakom da po jednu narandžu i pruži ruku govoreći: „Ljubi ruku, ljubi ruku ocu vojvodi i ako bude nešto ti ćeš reći da je otac vojvoda dobar. Ljubi ruku, ljubi ruku“. I mi smo morali da mu ljubimo ruku. Ako je po njegovom mišljenju opasnost bila veća, onda bi on imao neka hitna posla u Beogradu.

Hapsio je imućne ljude, ali je njih malo i ne tako žestoko tukao, pa bi im onda govorio: Ti si dobar čovek, tebe su zaludeli ali, znaš, pustiću ja tebe, nego javi tvojoj ženi, piši joj, napiši pisamce, neka donese neke čarape, znaš ja moram zbog vas da ratujem, pa mi zebu noge, neka donese lepe vezene čarape i neko prasence a i meda, pa ću te pustiti. Ljubi ruku ocu vojvodi, ljubi ruku... Te stvari je posle davao sinu koji povremeno dolazio iz Mladenovca i posećivao ga .

Ja sam, kao i drugi zatvorenici bio svedok takvih razgovora.

Žene su dolazile, donosile šta je tražio, ali su morale i da noće kod njega, (a ja, pošto sam bio dete, nisam znao šta to znači) i posle toga je taj nesretnik bio pušten.

Jednom prilikom, kad je tako išao u Beograd, valjda mu se učinilo da je opasnost vrlo velika, jer je tu, oko Sopota bilo nešto više partizana, ranjen je u butinu. Posle nekoliko dana se vratila njegova „pratilja“, bolničarka (on je uvek morao da ima neku bolničarku pored sebe), i rekla da je on sam sebi pažljivo pucao u butinu da bi u Beogradu mogao da ostane neko vreme.

U odredu je došlo do nezadovoljstva vojvodinim ponašanjem. Videli su ljudi šta se dešava. Bilo je tu raznih ljudi, neki su otišli u četnike misleći da će kao četnici da se bore protiv okupatora, bilo ih je koji su shvatili da sedeći u Sopotu neće morati da idu u zarobljeništvo, neki su računali kako tu ima puno žena kojima su muževi u zarobljeništvu, bilo ih je koji bi išli u partizane ali i onih koji bi se priključili Dražinim jedinicama. Oni su o tome razgovarali i ja sam često slušao te njihove razgovore.

I među ljudima koji su bili tu u zatvoru, bilo je nekoliko vrsta: jedni su bili zatvoreni u jednoj velikoj sali na istom spratu. Tu su bili zaključani i tu su spavali, valjda na podu. Mi i još neki, provodili smo vreme u hodniku. Pobeći se nije moglo jer je na svakom spratu bio stražar koji je kontrolisao ko dolazi ili odlazi. O bekstvu nije bilo govora još i zbog toga što su za putovanje bili potrebni lična karta i objava. Formulare objava smo donekle imali – ali ne popunjene, a lične karte na kojima ne piše da smo Jevreji nismo imali, čuda se ponekad dešavaju.

Jednog dana dok smo, po običaju, sedeli u hodniku (u odsustvu vojvode saslušanja nije bilo pa je za majku bilo mnogo manje posla), prišao nam je jedan čovek koji je radio u opštini i došapnuo da je načelnik odlučio da nas za koji dan pošalje u logor. Treba, rekao je, da bežimo. Moja majka mu je odgovorila da će nas streljati ako nas uhvate bez dokumenata, a on joj je objasnio da će nas u logoru svakako pobiti. Trebalo je pokušati. Pošto nemamo dokumente, treba da mu damo naše fotografije, pa će on to srediti.

Tog dana sam, u trafici preko puta, pod izgovorom da nekom četniku treba da kupim cigarete, kupio dva formulara za lične karte. To se tada prodavalo u trafikama. Uveče je moja majka zamolila Jeličinog muža, koji nas je sprovodio njihovoj kući na spavanje jer je već bio policijski čas, da nam dozvoli da se slikamo pod izgovorom da, pred odlazak u logor, želimo da pošaljemo rodbini naše fotografije. Pristao je tek kada mu je majka predložila da se i on slika o našem trošku. Odmah preko puta bila je fotografska radnja. Fotograf kao da je shvatio: sledećeg dana u jutro, slike su bile gotove. Naš poznanik je prošao hodnikom i mi smo mu doturili formulare ličnih karata i slike. Nešto kasnije, on se vratio. Imali smo lične karte sa fotografijama preko kojih je udaren pečat. Čovek je to uradio vrebajući trenutak kada je sreski načelnik, na čijem su se stolu nalazili pečati, izašao iz kancelarije. Hitro je ušao u načelnikovu kancelariju (ili je već nekim poslom bio u njegovoj kancelariji) i udario potrebne pečate. Rizikovao je mnogo.

U odredu je, upravo u to vreme došlo do neke vrste tihe pobune. Četnici su se podelili: jedni su hteli da ostanu u Sopotu gde im je bilo dobro, a drugi bi da idu u Beogradu i od Nedića traže da za novog vojvodu imenuje sadašnjeg vojvodinog zamenika, koliko ga se sećam, jednog vrlo pristojnog čoveka. Odred se postrojio u hodniku. Oni koji su želeli da ostanu u Sopotu stali su na jednu stranu, a oni koji su odlučili da idu u Beograd i da od Nedića traže drugog vojvodu, kao i oni koji su hteli da idu u Bosnu i tamo ratuju, stali su na drugu stranu. Majka i ja smo se pogledali i stali na začelje grupe koja ide u Beograd. U onom haosu, niko nije pitao otkud mi tu. Svi su valjda mislili da nam je to neko drugi naredio... Posle su delili imovinu odreda: ćebad, sanduke sa municijom, kazane i još koješta.

Sledećeg jutra su sišli u dvorište, opet se postrojili, držali govore pa čak i šenlučili i najzad pošli. Naravno, i mi sa njima.

Do Đurinaca smo išli pešice, mi negde na začelju kolone. Tamo smo čekali voz koji ide za Beograd. Društvo se malo razišlo ali se pojavila patrola žandara, onih iz Sopota koji su nas znali. Prišli su nam i strogo pitali kuda idemo. Majka se rastužila: „Ne znam, vode nas verovatno u logor. Tamo će nas pobiti“. Na njen plač, žandari su počeli da je teše, tvrdeći da nas niko neće ubiti, ne ubijaju Nemci žene i decu. Držaće nas u logoru dok se rat ne završi. Ubrzo su otišli, uvereni da je sa nama sve u redu. Isprave nam nisu ni tražili.

Malo posle se pojavio „Popče“^{*3} ropočevački bogoslov, seoski đilkoš, lep, visok i vitak momak. Imao je četničku uniformu (zapravo svečano seljačko odelo i šubaru sa kokardom), o pojasu kamu i jednu malu ručnu bombu. I on nas je pitao kuda idemo pa kad je majka opet udarila u plač i ispričala malopredašnju priču, Popče se naljutio: „Ne pitam ja vas kuda idete da bi mi pričali priče. Hoću da vam pomognem, ako mogu. Onda smo mu rekli da smo pošli sa ovima u nameri da pobegnemo, da imamo isprave

ali da one nisu popunjene. Popče nas je poveo u jednu sobicu u kafani koja se nalazila do železničke stanice i od kafedžije je zatražio pero i mastilo. Kafedžija mi je doneo, ali je gundao: Nemoj Popče da mi zapališ kuću. Popče mu je odmah odgovorio: Ako ne budeš držao jezik za zubima, ja ću ti lično zapaliti kuću“

Popče je popunio naše legitimacije i objave, a ja sam potpisao sreskog načelnika. Imali smo isprave.

Ubrzo je stigao i voz. Odred je bio uguran u dva stočna vagona. I mi smo u tim vagonima bili sa njima, čak su nam neki pomogli da se u te vagone popnemo. Voz je išao sporo jer je svakog časa zastajkivao, valjda je morao da propušta nemačke vojne transporte. U Beograd smo stigli kasno popodne. Istovarivanje i postrojavanje na peronu. Neki četnici su istrčavali iz stroja i odlazili do klozeta. I mi smo. U klozetskoj kabini smo ostali dugo. Čini mi se strašno dugo. Kad smo izišli, odreda više nije bilo. Pošli smo prema izlazu sa narodom koji je tek prispeo nekim drugim vozom. Kod izlaza je bila velika gužva. Tu, na stepeništu, agenti naše policije, žandari ali i nekoliko Feldpolicajaca. Propuštali su jednog po jednog putnika pregledajući svima isprave. Pružili smo im naše legitimacije i objave. Agent ih je pogledao i dao nam znak da prođemo.

Koristeći naše lažne isprave, skrivali smo se sedam ili osam dana u Beogradu, a onda smo se prebacili u istočnu Srbiju. Tamo smo, uz pomoć četnika Draže Mihailovića i divnih seljaka u homoljskim planinama, uspeli da preživimo potere ljotićeveskih jedinica i Nemaca i krili se sve do oktobra 1944. godine.

Prilažem Jedan primerak dokumenta, o četničkom vojvodi Iliji napisan 1. juna 1942. godine

УПРАВА ГРАДА БЕОГРАДА
Одељење специјалне полиције
II Бр. 8848
1. јуна 1942. године
Београд.

6848
Милошевић
К
Експедовано
1. јуна 1942. године
Милошевић

МИНИСТАРСТВУ УНУТРАШЊИХ ПОСЛОВА
-Одељењу за државну заштиту-

У вези акта Министарства I Бр. 12150 од 9 маја тек. године Управи је част поднети следећи извештај:
МИЛИЈА МАЈСТОРОВИЋ, бивши четнички војвода, пријављен је за стеновање у Београду - Косовска улица бр. 30. док у ствари станује у кући своје сестре, у Луке Дилића улици бр. 17.
У постепено време основао је у неколико махова писала о реду Мајсторовићевом, па је чак донела и његову фотографију у пунај ратној четничкој опреми, што је дало повода да се посумња да је овај чланак пуштен у штампу само уз неки велики хонорар, јер је Мајсторовић познат и у грађанству као велика кутавица. Поред тога за њега се у грађанству говори да је учествовао, пљачкао и харао док је био на терену, па је овај чланак у "Основи" изазвао разне коментаре у круговима грађана који познају његов национални рад.
Што се тиче поновног вртовања и прикупљања добровољаца од стране Мајсторовића утврђено је да ово није тачно, јер он није доста повучено у кући своје сестре, коју је оградио високим зидом из страха да га ко не нападне. Поред себе стално држи свога "хранитеља", Борја Буху, бив. полицијског агента, који му је, док је био војвода, био главни сарадник.

У досијеу је Милошевић

По наредби
Управника града Београда
Шеф одељења специјалне полиције
Полиц. инспектор,
Милошевић

изб. 106- со. II - 10,23. к. 10/10

Jedna od 40 dokumentarnih priča iz usmene istorije XX veka koja će biti objavljena u knjizi pod naslovom *Lepa Jelena iz Livna*.